

Průvodka

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Socioekonomická geografie - Obyvatelstvo
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_19_13
Pořadí DUMu v sadě	13
Vedoucí skupiny/sady	Luděk Dobeš
Datum vytvoření	7. 4. 2013
Jméno autora	Jiří Linhart
E-mail autora	linhart@gymjev.cz
Ročník studia	1.
Předmět nebo tematická oblast	Geografie
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Prostřednictvím obrazové prezentace a vysvětlením základních pojmů seznámit žáky se základy geografie obyvatelstva Inovace : ICT

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

reg. č.: **CZ.1.07/1.5.00/34.0802**

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Socioekonomická geografie Obyvatelstvo

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Socioekonomická geografie

Studuje lidskou společnost a aktivity lidí ve vazbách s přírodním prostředím v prostoru a čase

Studuje socioekonomickou sféru, která je tvořena lidskou společností a její hospodářskou činností

Složky socioekonomické sféry –
obyvatelstvo, sídla, zemědělství, průmysl,
doprava, služby, cestovní ruch

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Obyvatelstvo – základní složka socioekonomické sféry

Rozdělení do 4 sektorů podle rázu hospodářské činnosti

1. primární – činnosti spojené se získáváním základních surovin (těžba surovin, zemědělství, lov, rybolov)
2. sekundární – přemísťování a zpracování surovin (průmysl, stavebnictví, nákladní doprava)
3. terciární – služby obyvatelstvu, osobní doprava, obchod, cestovní ruch
4. kvartární – školství, věda, výzkum, přenos informací

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Primární + sekundární sféra – výrobní sféra

Terciární + kvartární sféra – nevýrobní sféra

Zaměstnanost v prvních dvou sférách se celosvětově snižuje (vyspělé země přes 60 % obyvatelstva v nevýrobní sféře)

Socioekonomická geografie = humánní geografie = geografie člověka

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

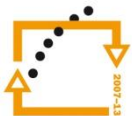
Obyvatelstvo

Tvůrce a spotřebitel všech vytvořených hodnot

Geografie obyvatelstva – studuje zákonitosti prostorového rozmístění obyvatelstva v různých historických, sociálních a přírodních podmínkách

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Růst počtu obyvatelstva

Počet obyvatel v r. 2012 – přes 7 miliard

Tři období růstu obyvatelstva na Zemi

Neolitická revoluce – 7. a 6. tisíciletí př. n. l.,
přechod lidstva od sběru a lovu k zemědělství a
chovu zvířat

Průmyslová revoluce – industrializace od 2. pol.
18. století, pokrok ve zdravotní péči, celkové
zvyšování životní úrovně

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Demografická revoluce – 4 fáze

1. fáze – vysoká porodnost i úmrtnost, nízký přirozený přírůstek
2. fáze – vysoká porodnost, rychlý pokles úmrtnosti, vysoký přirozený přírůstek
3. fáze – výrazný pokles porodnosti, pomalý pokles úmrtnosti, snižování přirozeného přírůstku
4. fáze – nízká porodnost, malý pokles úmrtnosti, nízký přirozený přírůstek (často i nulový nebo záporný), vyspělé evropské země

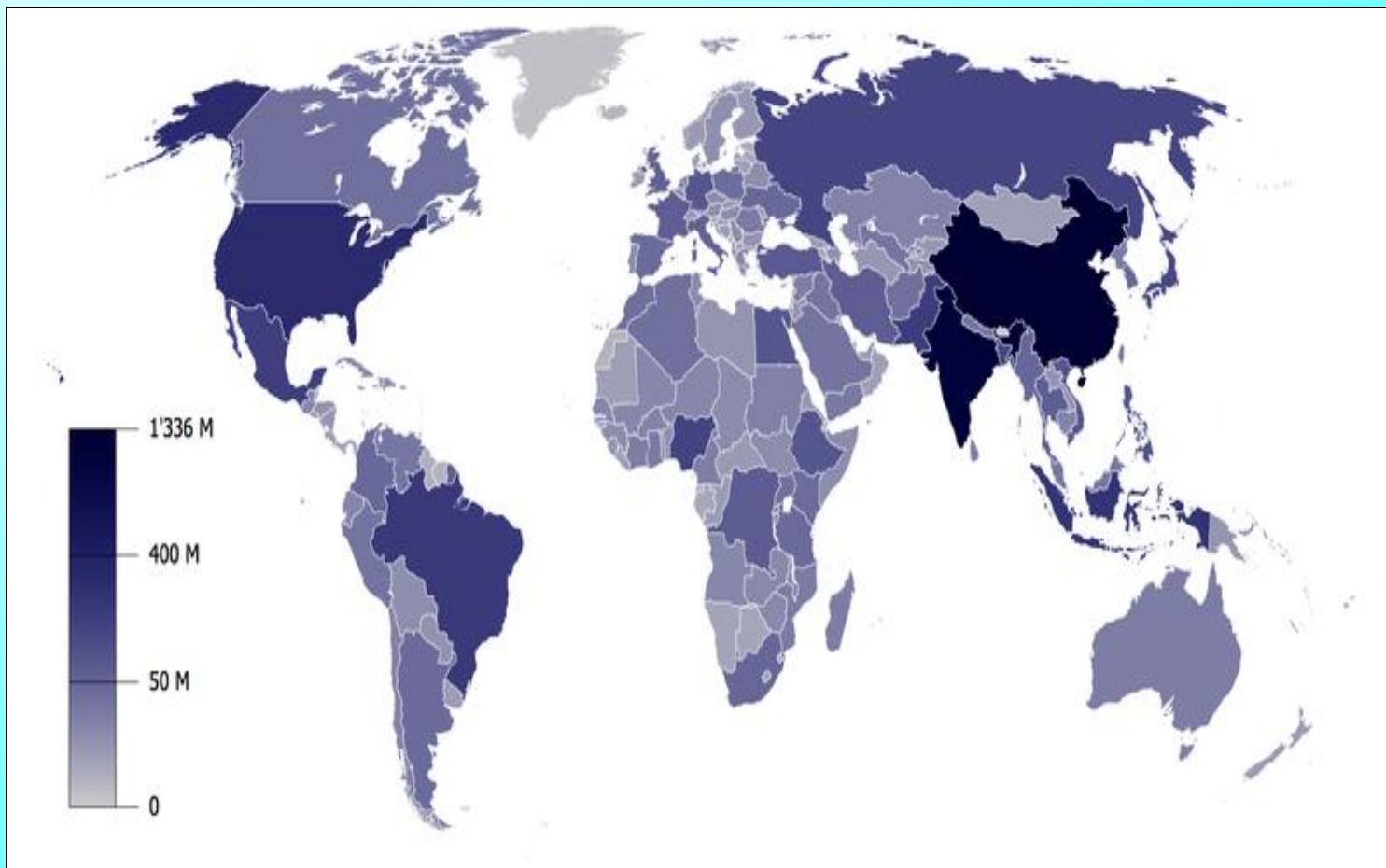
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Světová populace

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:World_population.PNG?uselang=cs

Autor: Roke, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 – 2013)

Skladba obyvatelstva

Rozlišovací znaky obyvatelstva

1. biologické – pohlaví, věk, tělesný vzhled
2. kulturní – národnost, jazyk, vzdělanost, náboženství
3. ekonomické – hospodářská činnost, zaměstnanost

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Složení obyvatelstva podle pohlaví

Vyšší mužská úmrtnost, převaha mužů v muslimských zemích

Věkové složení obyvatelstva

- předproduktivní věk – do 15 let
- produktivní věk – 15 – 65 let
- poproduktivní věk – nad 65 let

Věková pyramida – grafické znázornění věkového složení populace

Demografické stárnutí – pokles porodnosti a nízká úmrtnost v důsledku vysoké životní úrovně

Fertilní věk – pouze ženská populace v plodném věku 15 – 45 let

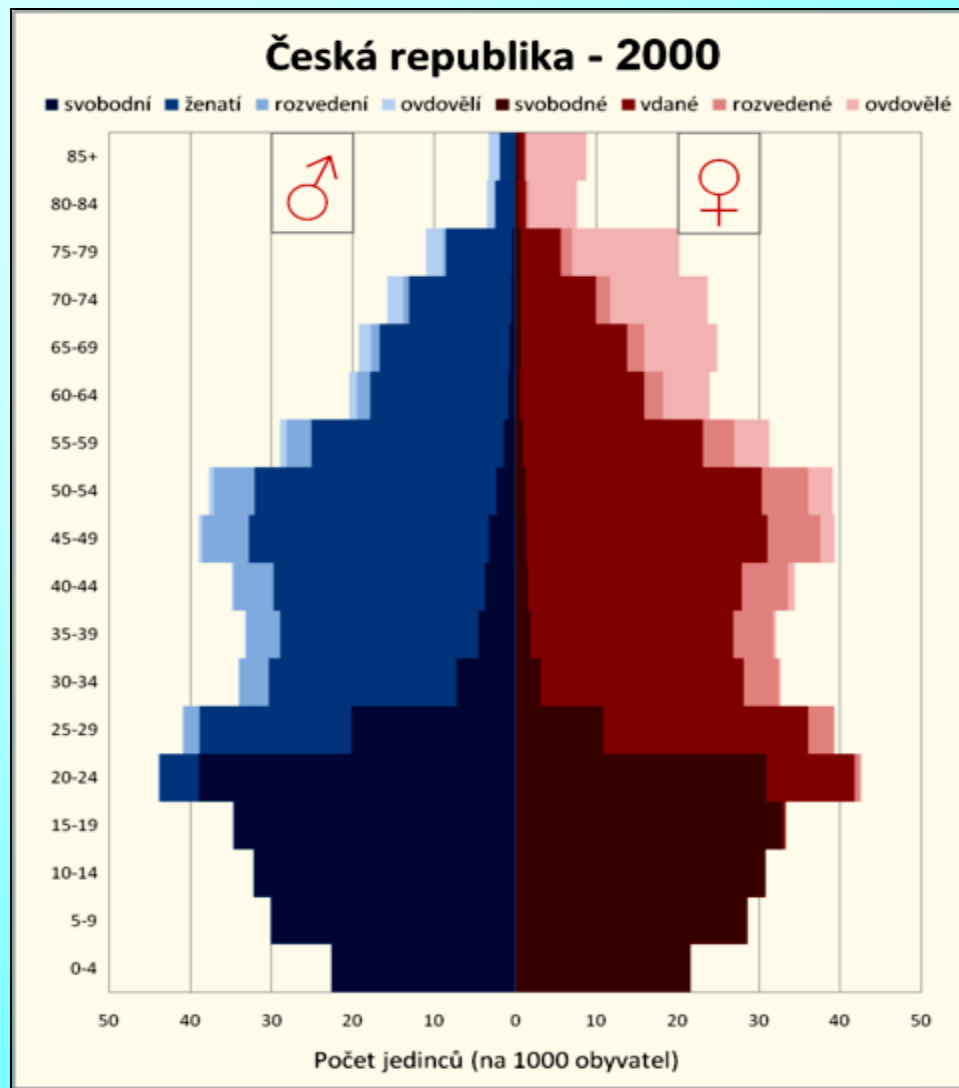
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Věková pyramida – strom života

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Population_pyramid_CZE_marital_2000rel.png?uselang=cs
Autor: Zrsch3, licence PD, (cit. 13 – 03 – 2013)

Rasové složení obyvatelstva

Rasa – skupina lidí, kterou spojuje dlouhodobý společný vývoj, shodné morfologické a fyziologické znaky

Europoidní rasa – bílá, asi 45 % obyvatelstva, Evropa, západní Sibiř, severní Afrika, jihozápadní Asie, Indie, přistěhovalé obyvatelstvo Severní Ameriky, jižní a východní Austrálie

Mongoloidní rasa – žlutá, asi 40 % obyvatelstva, převážná část Asie, původní obyvatelstvo Ameriky

Ekvatoriální rasa – černá, asi 11 % obyvatelstva, (negroidní – 10 %, Afrika na jih od Sahary, přistěhovalé obyvatelstvo Ameriky, australoidní – 1 %, sever Austrálie, Nová Guinea, Srí Lanka

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

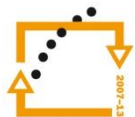
Smíšené rasové skupiny – asi 4 % obyvatelstva,
zambové, mulati, mestici

Rovnocennost všech ras

Nevědecké teorie o nadřazenosti některé z ras –
rasismus, apartheid, sionismus, antisemitismus

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Lidské rasy

europoidní

negroidní

mongoloidní

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eva_Habermann.jpg?uselang=cs

Autor: Edmond.Frederik, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 -2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kongar-ol_Ondar.jpg

Autor: Bill Loewy, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 – 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kenyan_man_2.jpg?uselang=cs

Autor: Quadell, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 – 2013)

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Národnostní složení obyvatelstva

Národ – společenství lidí se stejným historickým vývojem, stejným stupněm společenského a hospodářského vývoje, společnou kulturou, jazykem a vědomím sounáležitosti

Na Zemi existuje více než 2000 národů

1. Číňané (Chanové) – 1150 mil
2. Hindustánci – 320 mil
3. Američané – 220 mil
4. Bengálci – 185 mil
5. Brazilci – 150 mil
6. Rusové – 147 mil
7. Japonci – 124 mil

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

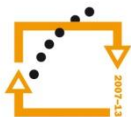
Nejrozšířenější světové jazyky

1. čínština – 1150 mil
2. angličtina – 400 mil
3. španělština – 300 mil
4. hindština – 290 mil
5. arabština – 200 mil
6. ruština – 200 mil

Jazyková rodina – jazyky, které se vyvinuly ze společného jazykového základu, asi 30, (indoevropská, čínskotibetská – největší)

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Náboženství obyvatelstva

Ovlivňuje vývoj všech civilizací

Církev – organizace pečující o rozvoj a šíření

Křesťanská náboženství

- Římskokatolická církev
- Pravoslavná církev
- Protestantské církve

Islám – muslimské náboženství

Hinduismus

Buddhismus

Náboženské sekty

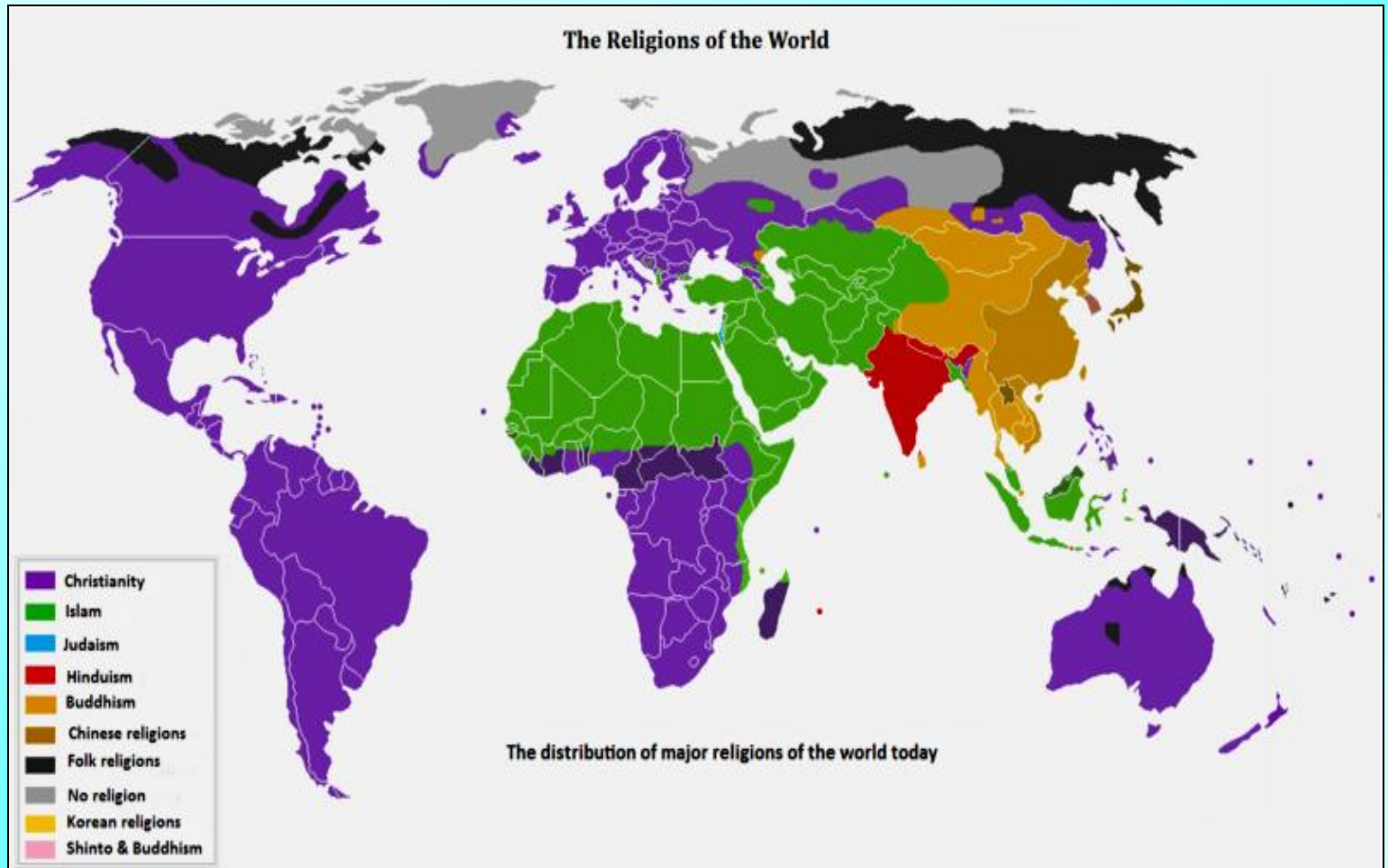
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Světová náboženství

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

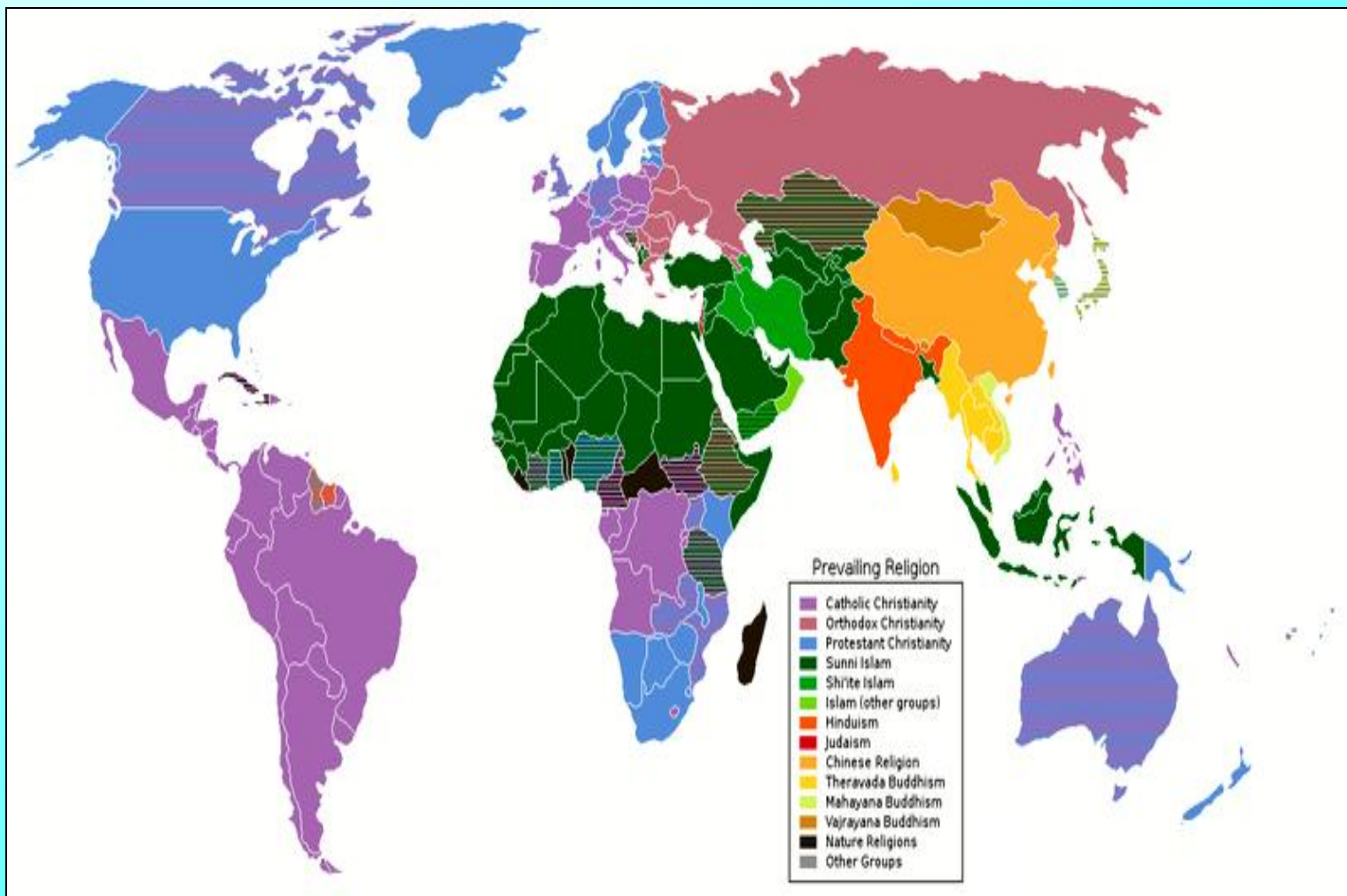

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Religion_distribution.png?uselang=cs
Autor: The Green Editor, licence PD, (cit. 13 – 03 – 2013)

Náboženství podle států

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prevailing_world_religions_map.png?uselang=cs

Autor: LITeK21, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 – 2013)

Přirozený pohyb obyvatelstva

Porodnost (natalita) – počet narozených dětí za určité období (v přepočtu na 1000 obyvatel)

Úmrtnost (mortalita) – počet zemřelých za určité období (v přepočtu na 1000 obyvatel)

Přirozený přírůstek – rozdíl mezi natalitou a mortalitou (záporný v případě vyšší úmrtnosti – přirozený úbytek)

- většina Asie, Afriky a Latinské Ameriky – vysoký přirozený přírůstek (kolem 30 ‰)
- vyspělé země Evropy a Severní Ameriky – nízký přirozený přírůstek (5 – 10 ‰), přirozený úbytek

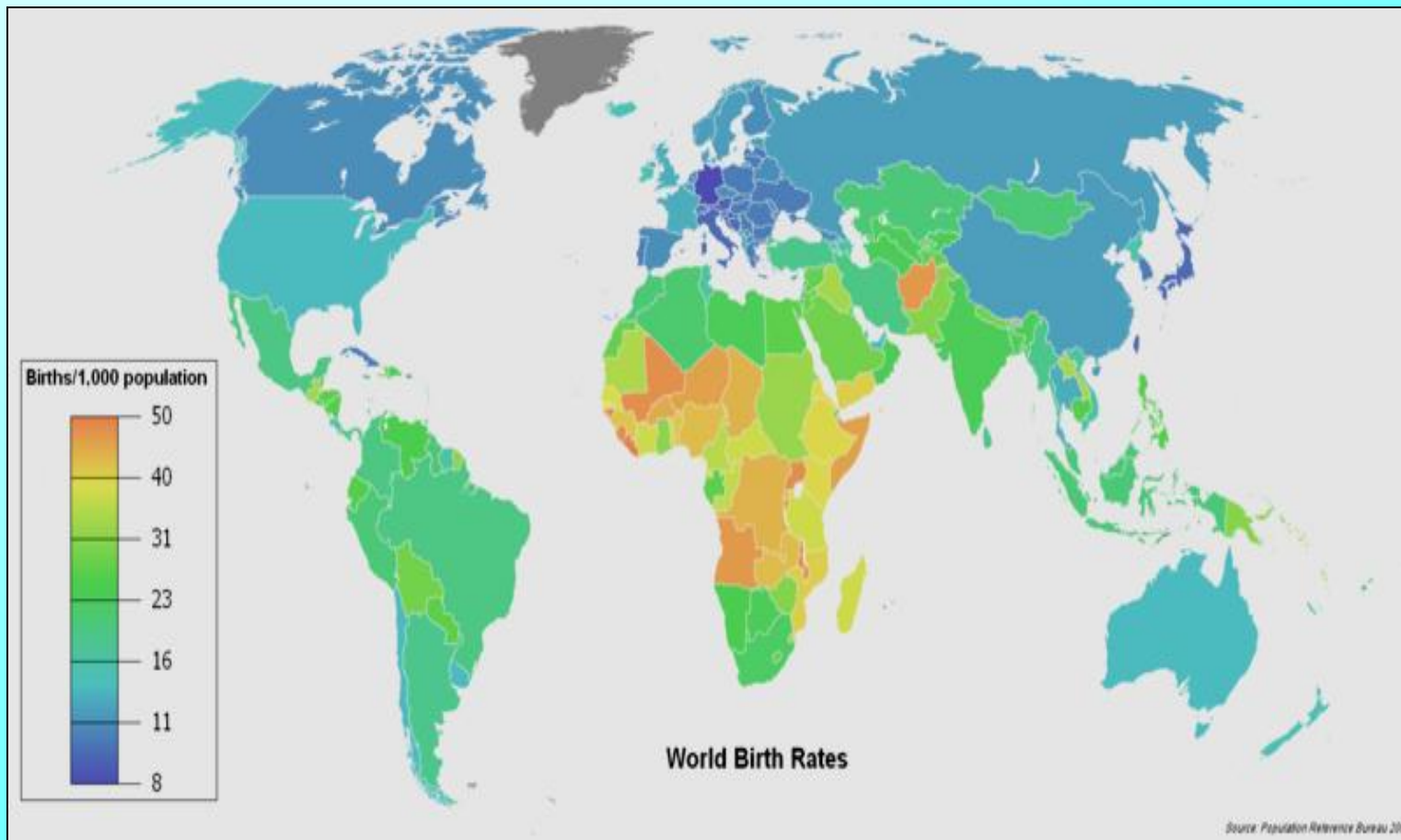
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Země světa podle porodnosti

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Birth_rate_figures_for_countries.PNG?uselang=cs

Autor: Dwrcan, licence CC – BY – SA, (cit. 14 – 03 – 2013)

Mechanický pohyb obyvatelstva

Stěhování (migrace) – mechanický pohyb obyvatelstva

- trvalá migrace – s konečnou změnou pobytu
 - dočasná migrace – s omezenou dobou
 - sezonní migrace – v určitých obdobích roku
 - denní migrace – za prací, do školy
-
- vnější migrace – za hranice státu (ekonomické, politické a náboženské důvody)
 - vnitřní migrace – v rámci státu, proces urbanizace

Emigrace – vystěhování
Imigrace - přistěhování

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Rozmístění obyvatelstva na Zemi

Faktory ovlivňující osídlení

- vzdálenost od pobřeží – do 200 km od pobřeží polovina obyvatelstva
- nadmořská výška – do 200 m n. m. 60 % obyvatelstva
- podnebné podmínky – mírné a teplé pásy

Urbanizace – proces soustřeďování obyvatelstva do měst

Hustota zalidnění – poměr počtu obyvatel k rozloze obývaného území (srovnatelnost porovnávacích jednotek)

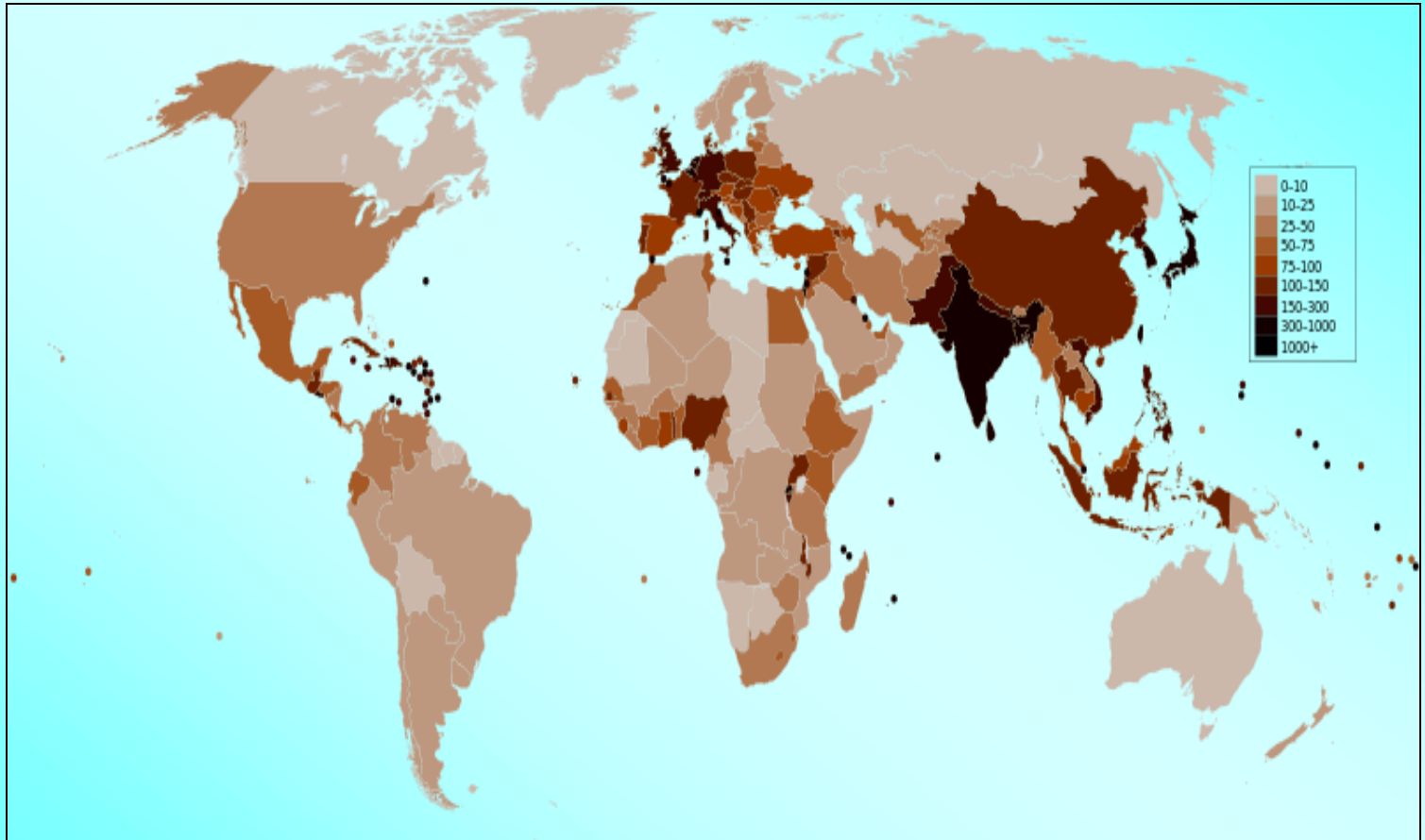
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Hustota zalidnění ve světě

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Countries_by_population_density.svg?uselang=cs

Autor: Miguel Contreras, licence PD, (cit. 13 – 03 – 2013)

Hlavní seskupení obyvatelstva

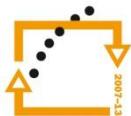
Nejlidnatější země světa

1. Čína	6. Rusko
2. Indie	7. Pákistán
3. USA	8. Bangladéš
4. Indonézie	9. Japonsko
5. Brazílie	10. Nigérie

Do r. 2050 předstihne Indie Čínu, Rusko a Japonsko vypadne ze světové desítky.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Hlavní seskupení obyvatelstva – 2/3 obyvatelstva,
hustota zalidnění 200 – 600 obyv. / km², místy až
1000 – 1500 obyv. / km²

- země východní Asie
- země jižní a jihovýchodní Asie
- průmyslové státy západní Evropy
- severovýchod USA a jihovýchod Kanady
- jihozápad USA
- jihovýchodní pobřeží Brazílie a oblast La Platy
- oblast dolního toku řeky Nil a nilské delty
- jihovýchod Austrálie

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Zdroje informací

KAŠPAROVSKÝ, Karel. *Zeměpis I. v kostce: pro střední školy: [kartografie, fyzická geografie, socioekonomická geografie]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008. 152 s. Maturita v kostce. V kostce. ISBN 978-80-253-0586-7.

KARTOGRAFIE PRAHA. *Školní atlas světa* [kartografický dokument]. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2004. 1 atlas (175 s.). ISBN 80-7011-730-3.

BIČÍK, Ivan a kol. *Školní atlas dnešního světa* [kartografický dokument]. 1. vyd. Praha: TERRA, 2001. 1 atlas (183 s.). ISBN 80-902282-4-0.

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:World_population.PNG?uselang=cs

Autor: Roke, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 – 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Countries_by_population_density.svg?uselang=cs

Autor: Miguel Contreras, licence PD, (cit. 13 – 03 – 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Population_pyramid_CZE_marital_2000rel.png?uselang=cs

Autor: Zrsch3, licence PD, (cit. 13 – 03 – 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Religion_distribution.png?uselang=cs

Autor: The Green Editor, licence PD, (cit. 13 – 03 – 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prevailing_world_religions_map.png?uselang=cs

Autor: LITeK21, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 – 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eva_Habermann.jpg?uselang=cs

Autor: Edmond.Frederik, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 - 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kongar-ol_Ondar.jpg

Autor: Bill Loewy, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 – 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kenyan_man_2.jpg?uselang=cs

Autor: Quadell, licence CC – BY – SA, (cit. 13 – 03 – 2013)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Birth_rate_figures_for_countries.PNG?uselang=cs

Autor: Dwrcan, licence CC – BY – SA, (cit. 14 – 03 – 2013)

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu. Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY – SA.

(www.creativecommons.cz).

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ